

*DAmen.* Quant al Princ., no abans del *D*Ag.: «*girgola* (Sabadell) bolet de mena grossa; *girbules* (Farners)». Repetidament l'anotava *AM*Alcover, com a exemple d'esdrúixol, amb altres «noms de plantes» (*BDLC* IV, 197; VIII, p. III) i precisant en fi que és de Mallorca, i <sup>5</sup> «un hongo comestible», *Pz*Cabr. eiv. De fet jo mateix vaig sentir *žirgola* com a nom d'un bolet a Banyalbufar (1964).

Pel que fa al Principat, m'havien anomenat la *žir-<sup>10</sup>bul* en els boscos vigatans de Tavèrnoles (1935). Detall insignificant el de *go/bo*. Essencialment vaig sentir-ho així gairebé pertot, allargant-ho fins al Migjorn valencià: *žirgola* a Cocentaina i a la Vall de Gallinera (1963). I cap al Nord pel Rosselló: si bé és clar que aquí intervé el fenomen general de l'eliminació dels esdrúixols, amb la doble solució acostumada: eliminació de la -a o trasllat de l'accent: a l'interior, ja Conflent, *žirbul*s a Casafabre (1960); men. *girgol* per la mateixa raó (*AlcM*); a la Plana accent traslladat: *žirgúl*s a Salses i a Opol, *žirbúl*s a Estagell, *žirabúl*s a Espirà de l'Aglí (1960).

Anaptixi i trasllat naturals en ross. Potser s'haurien propagat cap al Sud (¿com a fet esporàdic, individual, d'imitació o d'imprecisió geogràfica?) si és veritat que és «de Girona» l'article que dóna *AlcM* «*giragola*: bolet petit sense cua, negre per damunt i blanquinós per sota, que es fa en els arbres serrats i és molt bo; *giragola de roure* ---». Però J. M. de Sagarra, que en plantes hi entenia i parlava de primera mà, testifica amb el seu vers la forma general: «Que encara que sóc *žirgola* podrida, / i la vergonya m'ha servit de pa, / costa tant de passar-se de la vida!» (*Comte Arnau*, p. 298).

L'àrea del mot no cessa per cap banda amb la frontera lingüística, almenys no hi cessa abruptament, ni per l'Oest, car hi havia *chirgola* a Casp segons una dada de 1832 (*Arch. Filol. Arag.* VIII, 245); i pel Nord, ja ho veurem, però jo mateix vaig sentir *žirbúl*s en el llenguadocià de Vingrau (1960).

Variants més divergents: en el Capcir *žiról*s (que també en diuen *roellassa*), a Matamala (1960), variant ja més gallo-romànica que catalana. D'altra banda, entre Girona i Olot una forma sense la -r: *žibul*s deien a la Vall de Finestres (1968) i així clarament vaig sentir-ho també a un home de St. Esteve d'En Bas (1968). El que obliga a prestar vera atenció a aquesta forma és que reaparegui a gran distància d'allà, amb evolució ulterior, però que pressuposa això mateix, en una gran vall boscosa i ultra-conservadora, a l'altre cap del territori de la llengua: *žíula* a Confrides (capdamunt de la Vall de Guadalest, entre Alcoi i Altea, 1963).

Val la pena de retenir alguns detalls amb què m'ho descrivien: a Salses les avariaven amb els panicals, que tants en vàiem corrent per aquelles Corberes; a Estagell sortiren a parlar de «la *žirbúl*s de panica» i mostrant-me interessat per l'expressió m'explicà l'acompanyant que l'altre ho deia perquè «la *žirbúl*s és una mena de bolet que es fa amb el card panical»; a Sant Aniol de Finestres: «les *žibul*s es fan damunt els <sup>60</sup>

troncs tallats i també creixen a les soques que han quedat dels arbres tallats»; a Confrides «és un bolet molt bo, que ix de les soques, o dels espanicals; més fi que l'esclata-sangs». En les explícites descripcions d'*AlcM* la connexió amb fusta tallada es repeteix a les varietats *f*, *g* i *j* i a l'article *giragola*, i la connexió amb el card panical a les varietats *c*, *i*. Al capdavant és també la que implica el nom científic ja citat, *Pleurotus eryngii*.

Fora de l'aragonès limítrof, de Casp, l'àrea del mot, fora del domini català, només continua cap al Nord, però per allà amb gran extensió gallo-romànica, i amb variants. L'article del *TdF* no ens aparta gaire del que ja coneixem: «*girbouleto*, *girgouleto*, *girgoulo*, *jar-<sup>15</sup>gouleto*, *mérule chanterelle*, petit agaric jaune comestible, en forme d'entonnoir, en Languedoc». Wartburg recull en el *FEW* (IV, 359a45-59) bastantes formes gallo-romàniques d'aquest nom de bolet, però omet tota referència a les d'aquest article del *TdF* i a les <sup>20</sup> del bolet català, qui sap si d'intent, perquè aquestes formes amb -g- o -b- internes no van d'acord amb la seva etimologia.

Les que ell dóna es poden agrupar en tres o quatre tipus diferents: a) encapçalat per Poitou *girèle* que és precisament «*champignon au pied des vieilles souches*»; i les altres amb la mateixa equivalència «*chanterelle*»<sup>1</sup> que dóna el *TdF* a *girgoulo/girbouleto*: *girèlo* f. al Peirigort, Agén, Tarn-e-Garona, Delfinat Baix i Mitjà; i amb una punta de *girèle* fins a Borgonya (Yonne, Seine-et-Marne); b) *girole* «*chante-<sup>30</sup>relle*» (la variant del Capcir, supra) que pertany al francès comú des del S. xvi, i que dialectalment es troba ací i allà amb vasta extensió: Bèlgica, Argonne, Normandia i Poitou central; c) *gerilho* f. amb *l* palatal (> *gerio* en alguna part, però és en parlars on -lb- es pronuncia *i*), que és la forma de Vauclusa, el Gard, el Tarn i algun altre sector llgd., i es troba també en trossos del Peirigort i del Baix Delfinat.

Hi ha una dada medieval d'una variant d'aquest nom oc. en la grafia *giroilla* «*girolle*», recollida en un doc. de 1397 per Pansier (*Hist. de la L. Prov. à Avignon* III, 93). Formalment no és clar a quina de les variants pertany, car -illa és evidentment palatal, ço que s'oposa a igualar-ho al *girole* francès; d'altra banda tampoc no és probable que -oilla pugui significar simplement -olha, no sols perquè fóra un símbol insòlit de la -lb- occitana, sinó perquè seria forma isolada, i difícil de comprendre morfològicament; d'altra banda l'*ALF* (227) porta un *žirúy* (amb *u*, no *ú*) en un punt del <sup>50</sup> Meurthe-et-Moselle per a «*morille comestible*» (i igual sentit dóna a *girole* en el Sud de Bèlgica). Això em fa pensar que el *giroilla* de 1397 s'ha d'interpretar com a *giroilha*, del qual poden sortir fàcilment tant el *gerilho* de Provença i Llgd. (que és justament la zona de Pansier) com el *žirúy* de més al Nord.<sup>2</sup>

L'única proposta etimològica és la que va fer D. Behrens el 1910 (en *Beiträge zur französischen Wortgeschichte und Grammatik*, p. 361): el derivava del greco-llatí *GYRARE*, tenint en compte que el mateix bolet s'anomena *drebling* en alemany (de *dre-*